

7. Odvrácená strana migrace a rozvoje

Věra - Karin Brázová

Cílem této kapitoly – založené převážně na zahraničních odborných studiích k jednotlivým tématům – je poskytnout přehled o aspektech, které problematizují harmonický vztah mezi migrací a rozvojem. Ačkoliv je migrace pro rozvoj zdrojových i přijímajících zemí zpravidla přínosem⁵¹, v praxi lze identifikovat řadu překážek, které zmíněnému rozvojovému potenciálu migrace buď brání, nebo jej dokonce zcela obrací a vedou ke zhoršování podmínek migrantů či jejich vysílajících komunit. Tato kapitola se proto blíže soustřeďuje na tři, podle mínění autorky nejzávažnější fenomény, při nichž migrace k rozvoji nevede vůbec, anebo pouze ve značně omezené míře. Za tyto jevy lze považovat tzv. sekuritizaci migrace⁵², obchod s lidmi a migraci v důsledku rozvojových projektů⁵³.

Kromě poskytnutí přehledu o těchto třech zmíněných jevech, si kapitola klade za cíl nastínit jejich provázanost s rozvojem. Činí tak přesto, či spíše právě proto, že uvedené fenomény zpravidla nejsou – až na výjimku posledního zmíněného – dávány s rozvojem do přímé souvislosti. Kapitola začíná nastíněním soudobého fenoménu tzv. sekuritizace migrace (vč. tzv. sekuritizace rozvoje), jehož negativní důsledky lze ve výsledku spatřovat jak v dopadu na formy migrace (zejména migrace neregulérní), tak v (nepřímém) negativním dopadu na rozvoj. Druhá část kapitoly je pak věnována problematice obchodování s lidmi – jakožto negativnímu migračnímu fenoménu *sui generis* – z rozvojové perspektivy. Naopak negativní aspekty rozvoje, na příkladu velkých rozvojových projektů,

⁵¹ Viz např. kapitoly věnované remitencím či diasporám v této publikaci.

⁵² Pozn.: byť se jedná o pojem v podstatě plně přejatý z angličtiny, v prostředí české odborné literatury tento termín relativně zdomácněl (viz např. český překlad Buzan, Wæver, de Wilde, 2005). Pokud bychom hledali adekvátní český výraz, museli bychom se spokojit s opisem „bezpečnostní zarámování témat“ či eventuelně „radikální politizace problémů a jejich prezentace jako bezpečnostní hrozby“ (viz např. Kovács 2008: 34).

⁵³ Zde je pozornost věnována především situaci osob, vysídlených rozvojovými projekty. Blíže viz třetí část této kapitoly.

jsou nastíněny v závěrečné třetí části.

7.1. Sekuritizace migrace

Jak v odborné literatuře, tak v politickém diskursu na národní i nadnárodní úrovni se lze setkat s propojováním migrační a bezpečnostní problematiky. Souvislost mezi mezinárodní migrací a bezpečností (tzv. „*migration-security nexus*“) přitom nabývá tří základních podob (dle Kicinger 2004: 3):

1. Mezinárodní migrace je chápána jako důsledek (jiných) bezpečnostních hrozeb, jakými jsou etnické konflikty, války či porušování lidských práv.
2. Mezinárodní migrace je sama chápána jako bezpečnostní hrozba pro přijímající státy, zejména v její intenzivní a nekontrolované podobě.⁵⁴
3. Mezinárodní migrace je chápána jako příčina (dalších) bezpečnostních hrozeb, jakými jsou xenofobie či rasismus.^{55,56}

Zejména druhého z výše uvedených bodů se týká tzv. sekuritizace migrace⁵⁷. V

⁵⁴ Např. podle Chalka (Chalk 2000: 115) je rozsáhlá migrace výzvou pro integritu jak vysílajících, tak přijímajících států.

⁵⁵ Obzvláště je toto asociováno s obdobími zvýšené nezaměstnanosti, kdy jsou migranti vykreslováni jako (nekalá) konkurence na trhu práce, eventuálně i jako nelegitimní příjemci při distribuci veřejných statků. (Huysmans 2000: 767)

⁵⁶ Obecně lze v této souvislosti říci, že se migrace stala meta-problémem, tj. různí aktéři se na ni dovolávají jako na příčinu celé řady sociálních problémů (Huysmans 2000: 761-762).

⁵⁷ Koncept sekuritizace, vycházející ze sociálního konstruktivismu, pochází od tzv. Kodaňské školy (Barry Buzan, Ole Wæver, Jaap de Wilde, ad.). Pracuje s rozšířením pojetí bezpečnosti, nově zahrnujícím i jiné referenční objekty než stát (např. společnost) a jiné zdroje ohrožení než čistě vojenské (např. sociální, kulturní nebo ekonomické). Pro chápání určitého tématu jako bezpečnostní hrozby přitom není důležitá objektivita této hrozby, nýbrž to, že je téma jakožto hrozba prezentováno a tato prezentace je cílovým publikem přijata. Na rozdíl od politizace, sekuritizaci provází (resp. následuje) změna „pravidel hry“ (tj. přijetí nových, mimořádných či nestandardních opatření) (Buzan, Wæver, de Wilde, 2005).

analytické rovině slouží tento koncept k „popsání procesu narůstající provázanosti mezi migrační a bezpečnostní problematikou“ (Blažek 2010: 2). Na praktické úrovni pak lze tuto sekuritizaci chápat jako převládnutí bezpečnostní optiky při řešení otázek souvisejících s migrací. Zahrnout sem přitom lze i přijímání migračních politik a opatření výrazně restriktivního rázu⁵⁸ (Watson 2009: 12).

Řada autorů (např. Marchand 2008) upozorňuje na narůstající sekuritizaci migrační problematiky v tzv. Západních zemích v důsledku teroristických útoků na USA 11. září 2001. Se sekuritizací (i)migrace se lze nicméně setkat (zejména ve státech západní Evropy) již dříve:

V mnoha evropských zemích – např. ve Francii (obdobně jako i v Německu, Velké Británii či Nizozemsku) byla migrace v padesátých a šedesátých letech minulého století politicky nezajímavým tématem. Kvůli nedostatku lidských zdrojů zcela převládal ekonomistický přístup k migraci – jako k jednomu ze zdrojů potřebných pro rozvoj poválečné Evropy. Na rozdíl od současnosti nebyl v této době ani legální status pracovních migrantů politicky nikterak důležitým tématem. Stejně tak pro potřeby pracovního trhu byl legální status irelevantní. Migrantů byli (alespoň v případě Francie) často nabíráni v zemích původu specializovanými agenturami, aniž by pak následovala regularizace jejich statusu v hostitelské zemi (Huysmans 2000: 753-754).

Od konce 60. let – a zvláště v souvislosti s krizí počátku 70. let – docházelo k postupné politizaci migrace a ke snaze o její výraznější regulaci, včetně snahy o zastavení pracovní migrace. Počínaje 80. lety pak začíná být migrace intenzivněji spojována s bezpečností, což doprovází i přijímání patřičných legislativních a exekutivních opatření⁵⁹, jak na úrovni zmíněných států, tak později i na úrovni EU⁶⁰. Migrace začíná být nahlížena jako hrozba pro

⁵⁸ Podle Watsona (2009: 12) představuje sekuritizační akt v případě migračních politik např. i legislativní změna, která zavádí více restrikcí.

⁵⁹ Pro konkrétní příklady těchto opatření viz např. (Baršová, Barša 2005: 100-104).

⁶⁰ Jef Huysmans (2000: 752-753) poukazuje v souvislosti s Evropským společenstvím, resp. EU na explicitní zvýhodňování občanů členských států, kontrastující s paralelně rostoucími regulacemi, které jsou aplikovány na občany tzv. třetích států. Tato praxe dle Huysmanse ve svém důsledku delegitimizuje přítomnost migrantů na území EU. Za přelomovou v tomto směru spatřuje směrnici 1612/68 (z října 1968), která začala rozlišovat mezi volným pohybem občanů členských států a volným pohybem občanů

společnost hostitelských zemí, včetně ohrožení sociálního státu. Stejně tak v této době dochází k politizaci azylu, jakožto alternativního kanálu pracovní migrace. Případy zneužití azylového řízení pro účely pracovní migrace tak v mnoha případech vedly k tomu, že žadatelé o azyl obecně začali být již předem nahlíženi v první řadě jako pracovní migranti, usilující o zneužití institutu mezinárodní ochrany (Watson 2009). Jako zásadní příklad sekuritizujícího přístupu té doby lze uvést Úmluvu k provedení Schengenské dohody⁶¹, která migraci zasazuje do institucionálního rámce v oblasti ochrany vnitřní bezpečnosti (Blažek 2010; Huysmans 2000; Watson 2009).⁶²

Percepce migrace převážně v perspektivě bezpečnostní hrozby je pak dále podporována nejen převládajícím příslušným diskursem, nýbrž i institucionálním rámcem a do jisté míry i disponibilními technologickými možnostmi. Na straně jedné spadá migrace ze své velké části pod ministerstva vnitra a orgány policie, které, z logiky svého fungování, mají tendenci nahlížet problematiku převážně z bezpečnostní perspektivy (Huysmans 2000: 757). Tak byl například i restriktivní charakter imigračních politik EU (včetně boje proti nelegální migraci) podle některých autorů „předstrukturován“ již v rámci neformálních mezinárodních platforem⁶³ policejních důstojníků a bezpečnostních expertů, fungujících od 70. let, v rámci kterých „postupně docházelo k úzkému provázání problematiky boje proti zločinu či terorismu s migrační problematikou“ (Bigo 1996 cit. podle Blažek 2010: 10-11). Na straně druhé pak technické nástroje (např. biometrické snímače) nejsou vždy nezbytně pouze implementací politických rozhodnutí (vyplývajících z úspěšné sekuritizace tématu). Existence určitých technologických možností naopak může „předstrukturovat“ řešení problémů a posunout dané téma dále do sféry bezpečnosti (Blažek 2010: 10).

V současné době patří mezi častá témata na politické úrovni debaty o přístupu ke státu (a jeho sociálním službám) a o legalitě vstupu a pobytu na území. Jedním z klíčových termínů se proto nyní stává potřeba kontroly migrace (Watson 2009:

---

třetích zemí, a kterou lze považovat za budoucí základ tzv. konceptu „pevnosti Evropa“ (ibid.: 754).

⁶¹ Úmluva byla podepsána 19.6.1990.

⁶² Na toto ukotvení migrační politiky pak v praxi naráží politiky spojující migraci s rozvojem, formulované v posledních deseti letech (viz dále).

⁶³ Např. Bernský klub, skupina Trevi, Vídeňský klub, atd.

6). Vzhledem ke své nekontrolova(tel)né podobě je proto zejména neregulérní migrace vnímána jako nejproblematictější část migračních toků z hlediska bezpečnosti. V politickém a mediálním diskursu je tato zpravidla vykreslena⁶⁴ jako hrozba pro státní suverenitu, v extrémnějším případě i pro bezpečnost státu jako takovou (Kicinger 2004: 3). Z toho vyplývá i adekvátní reakce na bezpečnostní hrozbu, tj. větší důraz na restriktivní prvky migračních politik, včetně militarizace kontrol na vnějších hranicích⁶⁵. Význam připisovaný neregulérní migraci v politickém (a mediálním) diskursu přitom obvykle předčí reálný (číselně vyjádřený) význam tohoto fenoménu (Koser 2005: 10).

Evropa zároveň v praxi není svými vnějšími hranicemi “opevněna” vůči všem občanům třetích zemí stejnou měrou. Vnější hranice EU je tak např. více hmatatelnou pro většinu občanů zemí, ležících mimo oblast OECD. (Huysmans 2000: 763) Obdobně podle Watsona (Watson 2009: 7) je imigrační politika skrytě diskriminující vůči původu a sociální třídě migranta. Politicky legitimní zájem států EU – ve snaze o ekonomický rozvoj a zajištění konkurenceschopnosti na globální úrovni – o vysoce kvalifikovanou zahraniční pracovní sílu (v posledních letech artikulovaný např. v zavádění tzv. modrých karet⁶⁶) přesunuje zaměření restriktivních migračních politik na migranty nekvalifikované a nízké kvalifikované (Huysmans 2000: 764).⁶⁷ Druzí zmínění

⁶⁴ Nutno podotknout, že tato prezentace je přehnaná a případné negativní důsledky neregulérní migrace značně nadsazuje.

⁶⁵ Narůstající militarizace kontroly migrace je zvláště patrná na jižní hranici EU v oblasti Středomoří, kde jsou k prevenci imigrace po moři nasazovány polovojenské a vojenské síly a výzbroj (včetně policejních sil s vojenským statutem, jako je italská *Guardia di Finanza* – obdoba celní policie – formálně sice odpovídající Ministerstvu financí, avšak organizovaná vojenským způsobem a považovaná za vojenskou jednotku, jejíž hlavní náplní je boj s neregulérní migrací a převaděčstvím) (Lutterbeck 2006). Dalším, dnes již v podstatě klasickým příkladem, je militarizace hraniční kontroly na jihu USA.

⁶⁶ Blíže viz text příslušné směrnice (2009/50/EC), dostupný na: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/114573_en.htm

⁶⁷ Historicky nicméně vedla k ekonomickému rozvoji společnosti jak migrace kvalifikované, tak i nekvalifikované pracovní síly (Ureta-Vaquero 2008: 5). Rovněž tak lze předpokládat, že k rozvoji společnosti vysílající přispívají svou měrou oba tyto proudy, tj. migrace kvalifikované i nekvalifikované pracovní síly.

jsou proto ve snaze získat práci disproporčně více nuceni porušovat předpisy, včetně nelegálního překročení hranice či (ve větším počtu případů) porušení pobytového režimu.⁶⁸ Tato situace je pak zpětně reflektována v politické rovině, přičemž ústí v další kolo sekuritizace neregulární migrace ze třetích zemí.

Prosazování výrazně restriktivního přístupu k migraci ze strany ekonomicky vyspělých zemí lze na základě dostupných zkušeností považovat za kontraproduktivní ve dvou hlavních směrech:

1. Migrace je ovlivňována tržními mechanismy – ze zemí původu přichází množství lidí, kteří sní o lepším životě a o materiálním zabezpečení sebe a své rodiny doma. Hostitelské země naopak charakterizuje poptávka po levné pracovní síle⁶⁹, kterou mohou migranti poskytnout. I přes ztížení možnosti vstupu na pracovní trh vyspělých zemí, těch, kdo jsou ochotni riskovat, aby naplnili své migrační plány, není nikdy nedostatek. Značně komplexní procesy fungování ekonomik tak spojují nabídku s poptávkou, a to i přes restriktce ze strany vyspělých zemí (Arnonowitz 2009: 25). Čím jsou státy atraktivnější pro migraci a čím jsou jejich hranice uzavřenější a možnosti legální pracovní migrace obtížnější, tím větší prostor se otevírá pro nelegální praktiky, jakými jsou obchod s lidmi či převaděčství⁷⁰ (Väyrynen 2003). Zatímco zejména ekonomické a demografické faktory v chudších státech tlačí mnoho lidí k migraci, aby zlepšili své postavení, bohatší společnosti se imigraci z chudších oblastí intenzivně brání.⁷¹ Dochází tak k otevření niky pro více či méně organizované prostředníky,

---

⁶⁸ Typicky po vypršení platnosti turistického víza.

⁶⁹ Podle některých autorů se tato poptávka (resp. potřeba velmi levné a flexibilní pracovní síly) již stala integrální součástí fungování vyspělých ekonomik, resp. současného moderního kapitalismu (viz např. McNevin 2007: 659-660).

⁷⁰ Převaděčství (ekvivalent anglického pojmu „*smuggling*“) lze zjednodušeně charakterizovat jako „nelegální akt přechodu migranta přes státní hranici“ (Drbohlav 2008; 23). Obchod s lidmi (ekvivalent anglického termínu „*trafficking*“) pak zahrnuje vykořisťování pašovaných osob. Blíže k této problematice, včetně bližší specifikace obou uvedených pojmů, viz další část této kapitoly.

⁷¹ Zde lze nicméně upozornit na tzv. **hypotézu o mezeře** (*gap hypothesis*) mezi skutečnými zájmy státu (tj. zajištění levné pracovní síly pro průmysl či služby) a mezi zájmy proklamativními (namířenými proti pracovní imigraci), sloužícími k uspokojení voličů. (Boswell, Straubhaar 2004; Orrenius 2001: 4).

kteří dokáží spojit nabídku (těch, kdo nemohou migrovat legálně⁷²) s poptávkou (zejména po velmi levné práci) (Shelley 2010: 28). Další zvyšování restrikcí, ve snaze o eliminaci nelegální migrace, pak migranty tlačí k využití více organizovaných a nebezpečnějších forem migrace⁷³.

2. Restriktivní imigrační opatření posledních několika dekád vedla, jako jeden z vedlejších účinků, k narušení vzorců cirkulační migrace. Na jednu stranu zde byl nezamýšlený důsledek nárůstu neregulární migrace, na stranu druhou pak byli migranti okolnostmi tlačeni k tomu, aby na území hostitelské země zůstali, neboť případný opětovný návrat by jim již nemusel být umožněn, anebo, v případě neregulární migrace, by se nemusel vydařit (de Haas 2006: 9-11). V západní Evropě, například v případě migrantů z Maroka a Turecka v 70. letech, měla implementace restriktivních politik v mnoha případech za následek, že tito migranti přijali migrační strategii „teď anebo nikdy“, neboť ta se jevila jako nejracionálnější ve světle rostoucích migračních bariér. Paradoxně tak dokonce došlo k navýšení imigrace (ibid.: 9-10).⁷⁴

Soudobý trend sekuritizace migrace v ekonomicky vyspělých zemích a s ním související sledování restriktivních migračních politik „brání jak ekonomicky vyspělým, tak i rozvojovým zemím využít rozvojový potenciál mezinárodní migrace v plné míře“ (Stojanov, Novosák 2008: 70). Cílem zde přitom rozhodně není tvrdit, že by státy měly upustit od kontroly svých hranic a rezignovat na migrační politiku. Cílem je pouze poukázat na vedlejší – a často kontraproduktivní – účinky zintenzivňujícího se restriktivního přístupu.

⁷² Ať již z jakéhokoliv důvodu, včetně absence informací o možnostech legální migrace.

⁷³ Nabízí se (poněkud nadnesená) paralela s prohibicí alkoholu ve Spojených státech dvacátých let. I zde v reakci na restrikce došlo k rozvoji nelegálních aktivit a organizovaného zločinu.

⁷⁴ Obdoba platí i pro mexickou migraci do USA, která pozbyla svůj původní, převážně cirkulační charakter i kvůli novému restriktivnímu směru americké politiky hraničních kontrol počátkem 90. let, kdy byly implementovány např. operace „Gatekeeper“ či „Hold the Line“, zaměřené proti imigraci z jihu (Marchand 2008: 1377).

7.1.1. Rozvoj jako alternativní strategie „boje“ s neregulární migrací

Schopnost účinné kontroly migrace se poněkud paradoxně snižuje společně se zvyšujícím se úsilím o její regulaci. Hranice vyspělých zemí se tak, podle profesora Jagdish Bhagwatiho z Kolumbijské university, částečně ocitly „mimo kontrolu“, přičemž snahy těchto států o opětovné nabytí větší míry kontroly, za pomoci často i velmi nákladných opatření, nezbytně končí neúspěchem⁷⁵ (Bhagwati 2003: 99-102).

Podle Heina de Haase, vzhledem k této nemožnosti dosáhnout kontroly nad migrací pouze represivní cestou, se cílové země začínají více orientovat i na alternativní politiky zamezení imigrace. Ve snaze o redukci (nelegální) migrace ze třetích zemí se lze stále častěji setkat, kromě narůstajících kontrolních a bezpečnostních opatření, s politikami podpory rozvoje vysílajících zemí. Doposud se nejčastěji jednalo o politiky rozvojové pomoci⁷⁶, nověji pak také o koncept cirkulační (či spíše dočasné) migrace. Rozvoj je zde přitom chápán jako antiteze migrace, tj. jako prostředek vedoucí k redukci migrace ze třetích zemí (de Haas 2006: 4-5). Myšlenkové východisko tohoto přístupu je tak obdobné jako např. v případě militarizace hraničních kontrol, neboť cílem obou je především zabránit (neregulární) migraci z méně rozvinutých třetích zemí.⁷⁷

V literatuře se lze v posledních letech setkat s termínem „sekuritizace rozvoje“⁷⁸: Rozvojová agenda ekonomicky vyspělých států stále častěji sleduje specifické

---

⁷⁵ Bhagwati v této souvislosti upozorňuje na nezbytnost (dramatického) posunu v migrační politice: od snah o omezení migrace k jejímu přijetí a zvládnutí k užítku všech zúčastněných. (Bhagwati 2003: 99)

⁷⁶ Např. v roce 2002 navrhla Evropská komise propojit rozvojovou pomoc EU s ochotou příslušných států podepsat readmisní dohody, podle nichž by mohli být neregulární migranti vraceni zpět (Bhagwati 2003: 98). Vlády afrických států rovněž souhlasily s evropskými námořními patrolami ve svých teritoriálních vodách, zaměřenými na potírání nelegální migrace do EU po moři, výměnou za rozvojové programy či obchodní dohody. (Gibert 2009: 625).

⁷⁷ Jako příklad lze uvést program ekonomické a finanční spolupráce EU se zeměmi kolem Středozemního moře (MEDA), jehož jedním z cílů je – např. v případě Maroka – redukce migrace. Z celkového rozpočtu programu šlo v letech 2000-2006 na tyto účely celých 27% (de Haas 2006: 15).

⁷⁸ Nejedná se zde nicméně o sekuritizaci *strictu sensu*, jak ji chápe Kodaňská škola,

bezpečnostní zájmy donora (viz např. Gibert 2009; Brown 2008). Např. ve vnímání Afriky došlo z pohledu evropské rozvojové pomoci k posunu od 90. let, kdy byl nedostatek rozvoje vnímán primárně jako hrozba pro samotné obyvatele Afriky, a novým tisíciletím, kdy začal být tento nedostatek rozvoje definován ve svých důsledcích jako hrozba pro stabilitu a prosperitu zbytku světa. (Gibert 2009: 623).

Hlavní úskalí stávající praxe rozvojových politik s cílem zamezit migraci jsou pak následující: (podle Gibert 2009; de Haas 2006)

- Rozvoj je často chápán velmi úzce a soustředí se především na návrat nechtěných migrantů.
- Představa (implicitně stojící za prosazováním rozvoje), že míra migrace klesá společně s rostoucím rozvojem, nereflektuje realitu. Součástí ekonomického rozvoje je nárůst (nikoli pokles) migrace v jeho počáteční fázi, tj. v krátkodobém až střednědobém horizontu. Teprve po delším období vytrvalého růstu, se snižujícími se rozdíly v příjmech mezi přijímající a vysílající zemí, se míra pracovní migrace snižuje. Její křivka má tedy tvar obráceného písmene „U“, protože se pro ni v literatuře vžil termín „migrační hrb“ (*migration hump*).
- Schází koordinovaný a holistický přístup k rozvoji, reflektující specifika jednotlivých zemí a stavící na adekvátním množství ekonomických, politických a lidských zdrojů.

7.2. Odvrácená strana migrace

Ačkoliv je podle většiny dostupných analýz mezinárodní migrace přínosem pro rozvoj jak přijímajících, tak vysílajících zemí, přesto ji nelze s rozvojem asociovat vždy a zcela bezvýhradně.

Za pozornost stojí nově vzniklý pojem, tzv. *neetická pracovní migrace*, který vystihuje to, že postavení migrantů je různými způsoby zneužíváno. Zejména v

---

nýbrž spíše o propojování rozvoje s bezpečnostní problematikou, kdy je rozvoj chápán jako lék na celou řadu globálních bezpečnostních problémů, včetně terorismu či migrace.

případě neregulérní migrace jsou cizinci z titulu svého postavení nezřídka vykořisťováni. Rovněž tak v případě migrace regulérní se lze setkat s případy obcházení norem ze strany zaměstnavatelů a s nerovným postavením zaměstnanců-cizinců, obzvláště u méně kvalifikovaných profesí: Migrující pracovníci často dostávají velmi nízké mzdy, za něž se domácí pracovní síle (ani v období vyšší nezaměstnanosti) nevyplatí pracovat. Stejně tak pracovně-právní předpisy bývají v jejich případě ze strany zaměstnavatelů nezřídka porušovány (Väyrynen 2003: 4; Drbohlav 2008).

Z hlediska rozvoje je problematická především neregulérní pracovní migrace, která nejen že je pro své účastníky nebezpečná⁷⁹ a ve srovnání s regulérní migrací i nevýhodná, nýbrž ji lze spojovat i s řadou dalších faktorů negativně ovlivňujících rozvoj, jakými jsou např. zdravotní rizika⁸⁰ (Shelley 2010). Odhlédneme-li od lidskoprávního hlediska, neregulérní migrace – byť staví migranty do nevýhodného a často prekérního postavení – nemusí vždy snižovat rozvojový potenciál zdrojové země či komunity.⁸¹ Stejně tak i hostitelské země z levné (i nelegální) práce migrantů ve výsledku spíše profitují (Boswell, Straubhaar 2004).

Krajního výrazu nicméně nabývá fenomén neetické pracovní migrace v případě tzv. „traffickingu“⁸², u něhož je negativní vázanost na rozvoj obzvláště patrná.

---

⁷⁹ V této souvislosti se lze na akademické rovině setkat s problematizací výše nastíněného spojení migrace-bezpečnost. Zejména autoři vycházející z tzv. Velšské školy bezpečnostních studií (nazvané podle university ve Walesu, prosazující kritický přístup ideově vycházející z Frankfurtské školy – např. Ken Booth, Richard Wyn Jones, ad.) oproti zažitému státocentristu bezpečnosti nastolují otázku: „bezpečnost koho?“ Právě v souvislosti s migrací lze v tomto ohledu poukázat na celou řadu rizik a nebezpečí, která migrace představuje, a to nikoliv pro cílové země, nýbrž mnohem více pro migranty samotné.

⁸⁰ Např. nákaza TBC během přepravy (viz např. Shelley 2010).

⁸¹ Např. remitence posílají domů i cizinci pracující a pobývající v hostitelských zemích bez příslušných povolení.

⁸² První jednoznačná a univerzálně přijímaná definice pojmu byla formulována v tzv. Palermském protokolu v roce 2000. Trafficking je Palermským protokolem definován jako „najímaní, přeprava, převoz, přechovávání nebo přijetí osob za účelem zneužívání za pomoci hrozby, použití síly nebo jiných forem donucení, za pomoci únosu, podvodu, uvedení v omyl nebo zneužití moci či stavu bezbrannosti nebo pomoci předání nebo přijetí plateb či výhod, a to za účelem získání souhlasu

Zatímco neregulární migrace jako taková negativní dopad na rozvoj komunity mít nezbytně nemusí, “trafficking” má tento negativní dopad téměř vždy⁸³. Rovněž v tomto případě nelze tvrdit, že by jakákoli ze stran (s výjimkou organizátorů samotných) profitovala. Ačkoliv je mnoho příčin “traffickingu” shodných s příčinami neregulární migrace obecně, figurují zde i další příčiny a důsledky, které z něj činí v rámci migrace fenomén *sui generis*.

7.2.1. Trafficking jako součást problematiky rozvoje (development issue)

Migranti nezřídka představují velmi zranitelnou skupinu tváří v tvář různým formám vykořisťování. Za nejzávažnější podobu tohoto zneužívání pak lze považovat *human trafficking*, neboli obchod s lidmi. V literatuře bývá “trafficking” asociován s takovými atributy jako “moderní forma otroctví” či “temná strana globalizace” (např. Jones et al., 2007). Právě globalizace, která napomohla tokům zboží a služeb přispěla podle některých autorů i k výraznému zvýšení obchodu s lidmi (Friman, Reich, 2007).

Rozvojová problematika, stejně jako i problematika traffickingu jsou široké multidimenzionální koncepty propojené komplexními vztahy příčin a následků. Proto bude dále pozornost věnována jejich vzájemnému vlivu, který na sebe tyto dva fenomény navzájem mají.

Vymezení pojmu

Pro porozumění problematice je „trafficking“ potřeba odlišit od dalších – často souvisejících – fenoménů, kterými jsou “smuggling” (neboli převaděčství lidí) a prostituce:

- “Smuggling”, zjednodušeně řečeno, představuje porušování práv (suverénního) státu, neboť jsou nelegálně překračovány jeho hranice. Trafficking oproti tomu lze nejlépe charakterizovat jako porušování práv

---

osoby mající kontrolu nad jinou osobou“ (MVČR 2008).

⁸³ Lze samozřejmě uvažovat situace, kdy se migrantům podaří z područí agentů brzy uniknout, nicméně zde se jedná spíše o šťastné výjimky než o běžné pravidlo.

lidských. Zatímco smuggling představuje pro své organizátory zejména bezprostřední zisk (generovaný před přepravou či během ní), obvykle založený na dobrovolném kontraktu s převáděnými migranty, trafficking obvykle zahrnuje dlouhodobé vykořisťování s výhledem na zisky v delším horizontu, tj. zejména po přepravě do cílové země, a to již bez souhlasu migrantů (Aronowitz 2009: 25; Drbohlav 2008: 24). V praxi je nicméně striktní rozlišování těchto dvou značně obtížné, neboť převáděné osoby mohou být rovněž vystaveny zneužití či vykořisťování během přepravy, případně i následně po přepravě, aby “splatily” svoji cestu (Laczko 2002).

- Ačkoliv prostituce, v kombinaci s donucením, je jednou z nejčastějších forem obchodu s lidmi (podle ILO představuje komerční sexuální zneužívání 43% a v kombinaci s dalšími formami nucené práce pak 68% ze všech forem, kterých „trafficking“ nabývá), přesto nelze tento fenomén s prostitucí asociovat zcela bezvýhradně. Byly by tak opomenuty další formy, jako nucená práce v zemědělství, stavebnictví, průmyslové výrobě, ve službách či v domácnostech (ILO 2005; Aronowitz 2009).

Obchodování s lidmi představuje značně komplexní fenomén, týkající se lidských práv (jejichž porušování je jak příčinou, tak důsledkem traffickingu); genderových nerovností (neboť se disproporcionálně více týká žen a dívek); migrace (jak mezinárodní, tak i vnitrostátní) a kriminálních aktivit (včetně organizovaného zločinu a napojení na další organizovanou trestnou činnost, jako praní špinavých peněz) (Konečná 2009). Kromě toho lze na obchodování s lidmi nahlížet z ekonomického hlediska, a to jako na důsledek chudoby a nedostatečného rozvoje zdrojových komunit. V dosavadních národních i regionálních iniciativách a akčních plánech nicméně zcela převládá konceptualizace “traffickingu” jako otázky neregulérní migrace na jedné straně a jako otázky kriminality a organizovaného zločinu na straně druhé (Fiman, Reich 2007: 148).

Byť nelze trafficking chápat výlučně jako rozvojovou problematiku, přesto s rozvojem přímo souvisí mnoho dimenzí tohoto fenoménu. Patrně nejdůležitější z nich je dimenze ekonomická, neboť velká část obětí je obchodníky lákána pod falešnými přísliby dobrého výdělků či jiného materiálního zisku. Neméně

důležité jsou však i např. dimenze zdravotní či genderová, kdy v případě sexuálního vykořisťování, nerovné mocenské vztahy posilují nižší status žen ve společnosti (Danailova-Trainor, Laczko 2010: 40-41). Obchod s lidmi se přizpůsobuje, jako každý jiný ilegální obchod, tržní poptávce a slabým stránkám v legislativních úpravách a jejich dodržování. Významným způsobem nicméně také reaguje na ekonomické a rozvojové rozdíly mezi zeměmi a regiony (US Report 2010: 5).

Jak již bylo uvedeno výše, tradičně byl (a stále je) trafficking chápán především jako otázka kriminality a organizovaného zločinu či jako problém lidskoprávní. Zejména širší, socioekonomický kontext bývá v této souvislosti přehlížen, ve prospěch předešlých dvou zmíněných pohledů (Chuang 2006). Oboustranné vázanosti traffickingu na rozvoj nebylo donedávna věnováno příliš pozornosti ani v odborné literatuře, ani v politickém diskursu. Mnoho zemí sice přijalo legislativní opatření a programy zaměřené proti obchodu s lidmi, zahrnující prevenci, stíhání organizátorů a ochranu obětí⁸⁴, avšak propojení politik potírání traffickingu s rozvojovými iniciativami ve většině případů absentuje. Určitou výjimku z tohoto pravidla představuje Velká Británie, kde tato provázanost příslušných politik existuje⁸⁵ (GFMD 2008).

V užším smyslu lze rozvoj chápat jako součást politiky prevence, která ze své podstaty představuje nejdouhodobější složku strategie boje proti traffickingu – zatímco druhé dvě složky (stíhání organizátorů a ochrana obětí) jsou opatřeními spíše krátkodobého charakteru. Prevence je nicméně v tomto směru pojímána v politikách spíše úžeji, jakožto poskytování osobám či skupinám náchylným

---

⁸⁴ V anglicky psané literatuře se často používá termínu tzv. 3P („*prevention, prosecution, protection*“).

⁸⁵ Za pozornost stojí v tomto směru britský Akční plán k zastavení obchodu s lidmi („*UK Action Plan on Tackling Human Trafficking*“), který explicitně zmiňuje důležitou roli rozvojových příležitostí (Home Office and The Scottish Executive 2007: 23). Institucionálně zde pak existuje v této oblasti propojení s Odborem pro mezinárodní rozvoj („*Department for International Development*“) při prevenci obchodu s lidmi, konkrétně skrze dlouhodobé rozvojové programy zaměřené na snižování chudoby a sociálních nespravedlností. Do agendy tohoto odboru spadá řada programů realizovaných ve zdrojových zemích, zacílených na informovanost, na faktory, které činí chudé lidi zranitelnějšími a v neposlední řadě na budování kapacit ve zdrojových a tranzitních zemích (ibid.: 8-22). Pro bližší informace o některých z těchto programů viz např. (Coaker 2007: 14-19).

k tomu stát se obětmi obchodování takových nástrojů, „které povedou ke zlepšení životních a pracovních podmínek a k posilování práv a zvyšování kontroly nad vlastním životem“ (Linhartová 2008).

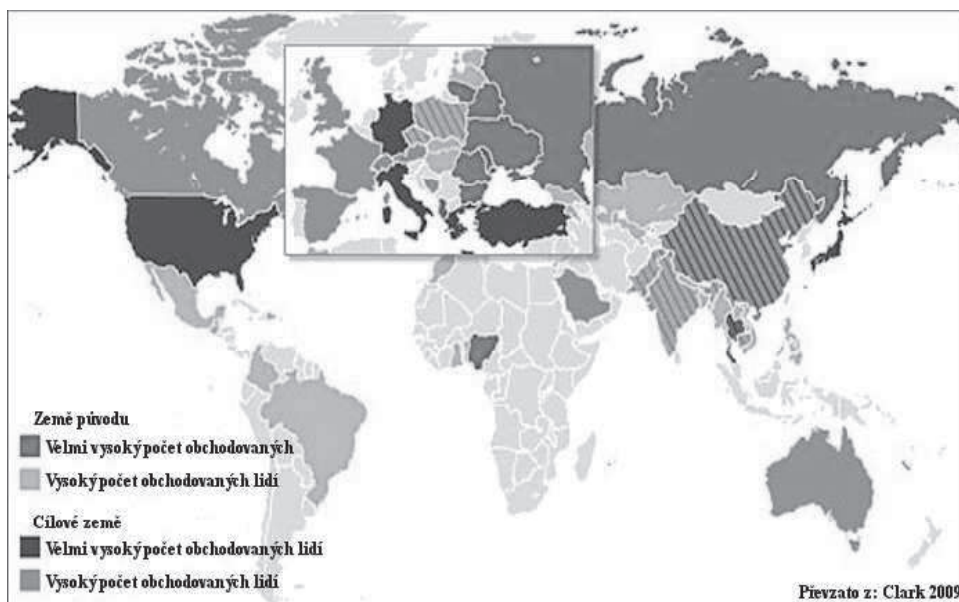
Problém lze však nahlížet i ze širší perspektivy, neboť k provázanosti a ke vzájemnému ovlivňování mezi traffickingem a rozvojem dochází i na makroúrovni. Komplexnějším vazbám mezi neregulární migrací a rozvojem - včetně vztahu mezi traffickingem a rozvojem - začíná být v posledních letech postupně věnováno více pozornosti. Jako příklad lze uvést globální úroveň, na níž se uvedené vztahy staly předmětem diskuse v rámci druhého Globálního fóra o migraci a rozvoji, konaného v Manile v roce 2008 (GFMD 2008)⁸⁶.

Byť se způsoby a typy obchodování s lidmi v různých částech světa od sebe značně liší⁸⁷, jedná se o globální fenomén. Trafficking se přitom běžně odehrává ve směru z chudších zemí či oblastí do těch lépe ekonomicky prosperujících. Přitom se však vždy nemusí jednat o zcela chudé regiony či nejchudší země (Cameron, Newman 2008), jak ostatně ilustruje i níže prezentovaná mapa hlavních zdrojových a cílových zemí. Přestože země nacházející se na samém konci světového žebříčku HDP jsou postiženy traffickingem relativně méně, i zde tento fenomén existuje. Například ženy a děti z Demokratické republiky Kongo jsou obchodovány do sousední Ugandy a do Jižní Afriky většinou za účelem sexuálního zneužívání (Aronowitz 2009: 170); Somálsko je jednou ze zdrojových zemí, z nichž jsou obchodováni muži pro práci ve státech Perského zálivu (ibid.: 168), atd.

---

⁸⁶ Viz kapitola věnovaná globální úrovni migrace a rozvoje v této publikaci.

⁸⁷ Detailně k tomuto viz. např. Aronowitz 2009: 77-102.

I v rámci Evropy představuje typické zdrojové země řada relativně chudších států východní evropy (jako Albánie, Moldavsko či Ukrajina). Naopak cílovou destinací je především tzv. stará Evropa (EU 15). Figurují zde nicméně i smíšené typy zemí, kombinující charakteristiky zdrojových, tranzitních i cílových destinací, mezi něž patří např. Česko⁸⁸ a Polsko.

Ze samotné podstaty traffickingu (jakožto nelegální činnosti) vyplývá nemožnost přesného určení jeho rozsahu. Odhady počtu obchodovaných osob se značně různí.⁸⁹ Jeden z nejcitovanějších zdrojů, Mezinárodní organizace práce,

⁸⁸ V Česku se lze často setkat v souvislosti s obchodem s lidmi s tzv. klientským systémem – termín „klient“ zde označuje „člověka, který organizuje (...) pracovní sílu a za účelem vlastního výdělku ji nabízí na českém pracovním trhu“ (Nekorjak 2009: 2). Označení klientský systém tak vychází ze vztahu mafie – klienti (tj. prostředníci), nikoliv ze vztahu prostředníci – migranti (ibid.). Pracovní vykořisťování migrantů zde přitom probíhá v „systému nelegálního zaměstnávání, jehož obecná funkční schémata jsou takřka nezávislá na etnickém původu (...) organizátorů a subjektů, které využívají pracovní sílu migrantů zprostředkovanou těmito organizátory, a také nezávislá na etnickém původu obětí“ (Vintr 2005: 56). Podrobněji k tomuto tématu vykořisťování ukrajinských pracovních migrantů např. viz studie (Nekorjak 2009).

⁸⁹ V tomto směru se jeví jako velmi perspektivní rozvoj projektu UNESCO *Trafficking*

uvádí 2,4 milionu lidí (ILO 2005). I zde platí, že ačkoliv se trafficking více či méně dotýká všech částí světa, ne všechny regiony jsou postiženy stejnou měrou. Regionální rozdělení, včetně rozdělení odhadovaných zisků z obchodování s lidmi, ukazuje následující tabulka.

Tabulka 7.1: Obchodované osoby (regionální distribuce)		
REGION	OBCHODOVANÉ OSOBY	ZISKY Z OBCHODU S LIDMI (v miliardách USD)
Asie a Pacifik	1 360 000	9,7
Tzv. industrializované země (Evropa a USA)	270 000	15,5
Latinská Amerika a Karibská oblast	250 000	1,3
Střední východ a Severní Afrika	230 000	1,5
Státy střední a východní Evropy ⁹⁰	200 000	3,4
Subsaharská Afrika	130 000	0,16

Zdroj: data podle ILO 2005

Statistics Project, usilující o systematizaci dat týkajících se traffickingu. Stránky projektu: <http://www.unescobkk.org/index.php?id=1022>.

⁹⁰ Pozn.: v originále ILO *transition countries*.

7.2.2. Rozvojový deficit jako příčina traffickingu¹

Za příčinu traffickingu bývá často označována chudoba, kvůli níž se velké množství (zejména) mladých lidí zoufale snaží o zlepšení svých životních podmínek skrze často velmi riskantní migrační projekty. Chudobu lze přitom chápat i v širším než pouze úzce ekonomickém smyslu – jako nedostatek přístupu ke vzdělání, pracovním příležitostem či zdravotní péči (UNDP 2007: 9). Vztahy mezi chudobou, rozvojem a obchodem s lidmi jsou nicméně značně komplexní a bylo by zavádějící hledat zde jasný, přímý kauzální mechanismus.

Ačkoliv mnoho obětí pochází z velmi chudých zemí a ze zranitelných skupin, charakterizovaných sociální deprivací, nedostatečnými příjmy a nedostatkem vzdělání, přesto se zdaleka vždy nejedná o nejchudší osoby v dané zemi původu (Aronowitz 2009: 24). Uskutečnění migračního plánu totiž vyžaduje investice (např. platba zprostředkovatelům), které si ti zcela nejchudší zpravidla nemohou dovolit. Na druhou stranu však nelze tvrdit, že chudoba jako taková je irelevantní. Naopak, právě chudoba nezřídka zapříčiňuje upadnutí obětí do dlužního otroctví, kdy je zadlužení obětí zneužíváno k dlouhodobému vykořisťování (Surtees 2008: 32). Stejně tak má chudoba i nepřímý negativní dopad v podobě neschopnosti či nemožnosti ověřit si dostupné informace, které bývají pouze kusé či zavádějící (Thanh-Dam Truong cit. podle Danailova-Trainor, Laczko 2010: 48).

Tzv. *push faktorem* je dle řady autorů představa lepších životních podmínek jinde, společně s nedostatkem příležitostí v zemi či regionu původu. Spíše než o absolutní chudobu se zde proto jedná o relativní chudobu², kterou lze považovat za příčinu traffickingu (Danailova-Trainor, Laczko 2010: 45). Spojitost mezi relativní chudobou a traffickingem dokládají i výzkumy (Molland 2005: 30; Surtees 2008: 33), avšak ani relativní chudoba sama o sobě zcela nevyčerpává důvody, proč miliony lidí po celém světě končí jako oběti traffickingu.

¹ Pojednání příčin na straně poptávky (tj. „klientů“ - zprostředkovatelů ovládajících pracovníky - a „zaměstnavatelů“ v cílových zemích), stejně jako i dalších s rozvojem nesouvisejících faktorů, by si vyžádalo samostatnou kapitulu. Vzhledem k tematickému zaměření této práce se bude tato pasáž věnovat pouze takovým faktorům, které souvisejí s rozvojovou problematikou.

² Na rozdíl od chudoby absolutní, která souvisí s uspokojením základních životních potřeb, relativní chudoba je definována ve vztahu k mediánovému příjmu.

Mezi další příčiny rozmachu traffickingu – relevantními z hlediska rozvoje – patří zejména nízká kvalita vládnutí⁹³, genderové nerovnosti, přístup ke vzdělání a k informacím a kvalita veřejného zdraví:

- Jedním z klíčových příznaků nízké kvality vládnutí je korupce. Rozsáhlá korupce nejen že podvazuje ekonomiku zdrojových zemí (a stává se tak nepřímou příčinou traffickingu), nýbrž i přímo činí jeho organizaci snazší a vynucování trestní odpovědnosti pachatelů naopak obtížnější.⁹⁴ Na nižší úrovni státní zaměstnanci (včetně policie či celních úředníků) nezřídka napomáhají traffickingu, neboť úplatky takto získané výrazně vylepšují jejich jinak velmi nízké příjmy. Na vysoké úrovni by pak trafficking nemohl fungovat bez korupce soudců, vysokých úředníků a státních zástupců (Shelley 2010: 47).⁹⁵
- Z genderové perspektivy je trafficking podporován diskriminací žen v přístupu ke vzdělání a pracovním příležitostem. Někteří autoři v této souvislosti hovoří o traffickingu (zejména pro komerční sexuální zneužívání) jako o jednom z důsledků feminizace chudoby (Chuang 2006: 141).⁹⁶ Genderové nerovnosti⁹⁷, kulturní stereotypy a s nimi spojená chudoba a závislost jsou tak jedněmi z faktorů, které staví ženy a děti do nevýhodných, často bezmocných pozic.⁹⁸ Nedostatek investic do dívek a

⁹³ Jedná se o volný, leč v současné době již poměrně ustálený překlad anglického „governance“.

⁹⁴ V mnoha zdrojových zemích, jako například v Nigérii, jakákoliv úsilí o řešení problému obchodu s lidmi nezřídka v praxi narážejí na korupci, jak na vysokých, tak na nízkých postech (nejen) státního aparátu (viz např. Agbu 2003: 10).

⁹⁵ Stejně tak i v případě států východní Evropy je korupce jedním ze zásadních faktorů umožňujících fungování obchodu s lidmi. (Väyrynen 2003: 14)

⁹⁶ Rovněž tak lze podle některých autorů sledovat vztah mezi počtem obětí obchodu s lidmi a mírou nezaměstnanosti mladých žen v dané zemi (Danailova- Trainor, Laczko 2010: 54).

⁹⁷ Problematika genderových nerovností v souvislosti s traffickingem je v literatuře spojována zejména s oblastmi Subsaharské Afriky a Jižní a Jihovýchodní Asie.

⁹⁸ Pravděpodobnost obchodování s ženami a dívkami narůstá společně s tím, jak jsou v dané oblasti ženám upírána majetková práva, přístup ke vzdělání a participace v politice (Shelley 2010: 16-17).

jejich *a priori* nízké postavení je pak obchodníky s lidmi snadno dále využíváno (Shelley 2010: 16-17).

- Nedostatek vzdělání a s ním související nedostatek povědomí o možných rizicích a nebezpečí, stejně jako i nedostatek přístupu k informacím, týkajícím se migrační reality, často znemožňují lidem přijímat správná rozhodnutí⁹⁹ ohledně uskutečnění jejich migračního plánu (Odigie 2008: 69). Informačního vakuu pak obchodníci s lidmi umně využívají.¹⁰⁰ Ačkoliv je informovanost z hlediska traffickingu zásadní, přesto musí být spojena s existencí alternativních strategií – samotný dostatek informací (tj. např. bez možnosti zvolit legální cestu) jen obtížně zabrání lidem sledovat jejich potenciálně značně riskantní migrační plány (USDOL 2005: 7).
- Špatná kvalita veřejného zdraví, resp. (ne)dostupnost zdravotní péče taktéž svou měrou přispívá k obchodování s lidmi. Pokud se nedostává prostředků na zajištění zdravotní péče pro některého člena rodiny, ženy ve snaze po finančním řešení situace často končí v rukou obchodníků.¹⁰¹ (Shelley 2010: 56) Se zdravím dále souvisí i onemocnění HIV-AIDS. Ačkoliv je tato nemoc běžně chápána jako následek traffickingu, jedná se v některých případech paradoxně i o jednu z jeho příčin: Děti¹⁰², které nemají zdravé rodiče, kteří by je podporovali, a které jsou zároveň z téhož důvodu stigmatizovány, představují jednu z nejzranitelnějších skupin pro obchod s lidmi (ibid.).

Ačkoliv prokazatelně existuje souvislost mezi nedostatkem rozvoje a traffickingem¹⁰³, rozhodně ji nelze považovat za přímočarou. Naopak určitá míra rozvoje může – poněkud paradoxně – přispět k (alespoň dočasnému) zhoršení

⁹⁹ Svoji roli zde rovněž sehrává nedostatek vzdělání, kvůli němuž oběti nejsou schopny dostupné informace kriticky zhodnotit. (Fiman, Reich 2007: 149-150)

¹⁰⁰ Většina obětí traffickingu je lákána falešnými přísliby legální práce, přičemž i nábor běžně imituje praktiky (semi-) legální pracovní migrace (Surtees 2008: 10).

¹⁰¹ V jihovýchodní Asii jsou například někdy dívky na určitou dobu prodány, aby takto pomohly zajistit peníze na zdravotní péči pro starší členy rodiny (Shelley 2010: 56).

¹⁰² V oblastech s velkým výskytem AIDS má sociální stigma spojované s touto nemocí za následek ostrakizaci sirotků po obětech AIDS a jejich odsun na okraj komunity. (Shelley 2010: 56)

¹⁰³ Téměř výlučně jsou obchodovány osoby z chudších zemí do zemí bohatších.

problému. Počáteční rozvoj a jistá míra zvýšení životní úrovně, obzvláště těch nejhudších zemí či regionů, totiž ve svém výsledku vede ke zvýšení migračních aspirací a k rozvoji traffickingu (Danailova-Trainor, Laczko 2010: 47-60).

V souvislosti s obchodem s lidmi by proto rozvoj neměl být pojímán v úzkém (čistě ekonomickém) smyslu a neměl by se zaměřovat pouze na redukci chudoby. Pozornost by zde naopak měla být věnována širšímu konceptu rozvoje tak, jak jej např. chápe Rozvojový program OSN, tj. včetně eliminace korupce, podpory rovnosti příležitostí, apod.

7.2.3. Trafficking a jeho negativní dopad na rozvoj

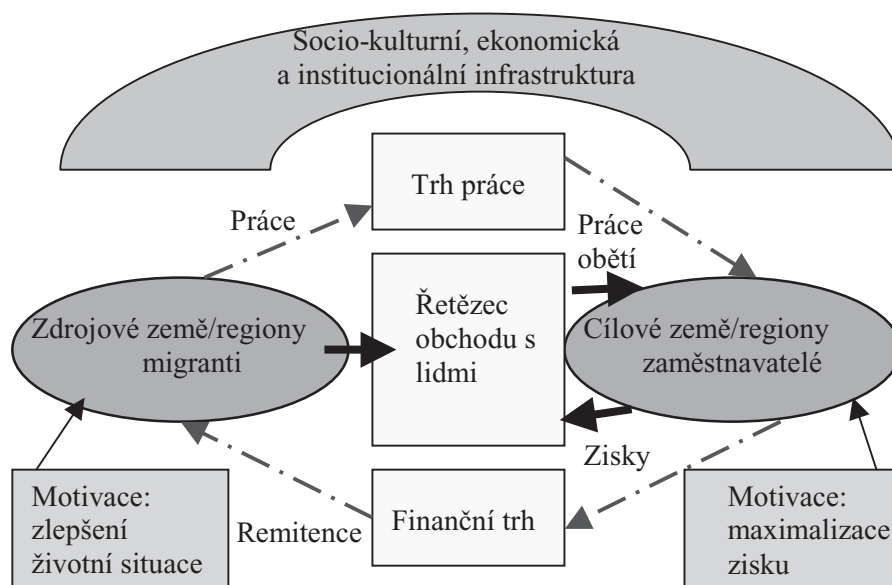
Vztah mezi obchodem s lidmi a rozvojem je oboustranný. Jak uvádí předchozí část, nedostatek rozvoje lze v mnoha ohledech chápat jako příčinu traffickingu; trafficking však také zpětně negativně ovlivňuje rozvoj zdrojových komunit (US Department of State, 2008).

Ekonomické dopady

Z úzce ekonomického hlediska trafficking představuje absolutní popření výhod pracovní migrace. Pomineme-li lidskoprávní a další aspekty tohoto problému, pak jedním z důležitých ekonomických negativ je ztráta (potenciálních) remitencí, ke které při traffickingu dochází, a které by migranti posílali zpět domů v případě, že by neskončili v rukou obchodníků s lidmi. Jak znázorňuje schéma níže, v tomto ohledu se trafficking zásadním způsobem liší od legální, ale i od nelegální pracovní migrace, kdy migranti (za lepších či horších podmínek) vydělají peníze, se kterými dále volně disponují a z nichž velká část jde často zpět do oblasti původu v podobě remitencí. Na rozdíl od toho při obchodu s lidmi oběti většinou buď splácejí dluhy, vyplývající z jejich dlužního otroctví a/nebo je jim vyplácena pouze malá část toho, kolik skutečně vydělají. Zisky zde končí u organizátorů, kteří je využívají jak dále k traffickingu, tak i

nezřídka k dalším nezákonným aktivitám¹⁰⁴ (např. smuggling, praní špinavých peněz, obchod s narkotiky, atd.). Tímto způsobem jsou ztráty ušlých remitencí odhadovány až ve výši 20% (Danailova- Trainor, Laczko 2010: 45-56).

Schéma 7.1: Obchod s lidmi z perspektivy práce a remitencí

Zdroj: přejato podle Danailova-Trainor, Laczko 2010; 44.

¹⁰⁴ Překupníci nemusí být zcela vždy motivováni dosahováním vlastního ekonomického zisku. Trafficking tak v některých případech slouží k financování teroristických či povstaleckých skupin; dokumentovány jsou i případy, kdy byly obchodovány děti za účelem sebevražedných bombových útoků (Shelley 2010: 3).

Sociální dopady

Přímý negativní dopad traffickingu na zdrojovou komunitu v sociální oblasti rovněž zasluhuje pozornost. Někteří autoři hovoří v této souvislosti o „deficitu péče“¹⁰⁵, který vzniká jako důsledek obchodu se ženami. Odhady počtu obchodovaných žen, které mají doma své děti se pohybují kolem 30%, v některých zemích, např. v Moldavsku, je to však až 50% (Prohnițchi, nedatováno: 27; Danailova- Trainor, Laczko 2010: 58).

Rovněž tak trafficking připravuje zdrojové oblasti o lidský kapitál, který by jinak mohl být využit při rozvoji (Jones et al 2007). Na rozdíl od legální (cirkulační) migrace, reintegrace obchodovaných osob je značně problematická, a to jak kvůli stigmatizaci (vyplývající z toho, že daná osoba byla obchodována), tak kvůli špatnému psychickému a zdravotnímu stavu obětí (viz např. Shelley 2010: 72-79).

Negativním dopadem, ohrožujícím společnost zemí zdrojových i přijímajících, je v důsledku traffickingu sílící pozice organizovaného zločinu. Všude na světě, kde se obchodníkům s lidmi daří fungovat, dochází k oslabení právního řádu. Trafficking tak na makro úrovni ohrožuje společnost a omezuje rozvoj všech zúčastněných zemí (Jones et al 2007).

Zdravotní dopady

K nejdůležitějším a nejdiskutovanějším zdravotním dopadům obchodu s lidmi (v tomto případě za účelem sexuálního vykořisťování) patří šíření HIV-AIDS. To vyžaduje nejen velké nároky na lékařskou péči, nýbrž má to i zásadní demografické dopady v řadě zemí Afriky a jihovýchodní Asie. (Shelley 2010: 76).

Na rozdíl od běžné prostituce nemívají oběti traffickingu možnost ochrany před

---

¹⁰⁵ Deficit péče lze nicméně pojímat jako jeden z negativních dopadů, které má migrace obecně, na zdrojovou komunitu. I v případě legální pracovní migrace zůstávají doma děti a staří lidé, o které není postaráno. Blíže viz např. koncept tzv. sociálních sirotků (např. Montefusco 2008).

touto infekcí, ani před dalšími pohlavními chorobami. Navíc v okamžiku, kdy příznaky těchto nemocí začnou být zřejmé, stávají se pro své „zaměstnavatele“ nepotřebnými. Ti pak dále hledají nové oběti jako náhradu stávajících. V důsledku tak v řadě oblastí (zejména Asie) dochází k šíření obchodu s lidmi z míst, která původně nebyla problémem tolik dotčena (Shelley 2010: 57).

Je nicméně třeba poznamenat, že vztah mezi HIV-AIDS a obchodem s lidmi by neměl být přijímán neuváženě. Nezamýšleným důsledkem řady osvětových kampaní bylo vykreslení HIV jako (univerzálního) následku traffickingu, což vedlo jen k další stigmatizaci obchodovaných žen, které se vrátily do původních komunit (Danailova- Trainor, Laczko 2010: 58-59).

Jak podotýká Molland (Molland 2005), pro eliminaci negativních aspektů migrace, jakými jsou zejména smuggling a trafficking, jsou státům k dispozici v zásadě dvě možnosti směrování politiky: bránění migraci na straně jedné a podpora bezpečné migrace na straně druhé. Boj s traffickingem skrze pouhou redukci chudoby pak staví na první ze zmíněných strategií. Politiky namířené na podporu legální a bezpečné migrace jsou přitom pravděpodobně účinnější strategií, jak při redukci chudoby, tak i traffickingu (Molland 2005: 27-33).

Ani zde však nelze nesporná pozitiva legální migrace absolutizovat, neboť neřeší např. situaci obchodovaných dětí a dětské práce nebo legální migraci s následným nelegálním či polo-legálním zaměstnáváním, nezřídka za srovnatelně špatných podmínek. Řada autorů se proto přiklání k alespoň částečnému řešení problému skrze liberální schémata cirkulační migrace, zvláště v oblasti ošetrovatelství, domácích prací a péče o děti a seniory (Fiman, Reich 2007: 35).

7.3. Odvrácená strana rozvoje

Na závěr je třeba podotknout, že ani rozvoj – ve vztahu k migraci – nelze chápat vždy výlučně pozitivně. V této souvislosti jsou v literatuře uváděny především rozsáhlé rozvojové projekty (tj. výstavba vodních děl a přehrad, silniční infrastruktury, projekty urbanistického rozvoje, atd.), součástí jejichž realizace je přemístění části obyvatel. Na jednu stranu lze sice tyto projekty vidět ve světle nezbytnosti zajištění základních materiálních potřeb (např. zásobování vodou) pro rychle rostoucí populaci. Na straně druhé nicméně dochází tímto způsobem

k nucené¹⁰⁶ (především vnitřní) migraci¹⁰⁷ obyvatel, včetně řady negativních důsledků, které tato migrace pro své účastníky má¹⁰⁸.

Podle odhadů Světové banky se vysídlení v důsledku rozvojových projektů ročně dotkne až 10 milionů lidí na celém světě (Stanley 2004: 2). Byť se lze s tímto fenoménem setkat na všech kontinentech, nejmarkantnější podoby nabývá v Asii a Africe. Obzvláště Indie a Čína mají světově nejvyšší počet vysídlených osob – mezi lety 1950 a 2000 tak bylo v Číně v důsledku rozvojových projektů vysídleno více než 45 milionů lidí¹⁰⁹, v Indii pak za stejné období 25 milionů (Robinson 2004). Zatímco asijské státy dosahují absolutně nejvyšších čísel vnitřně vysídlených osob v důsledku rozvoje (dále jen DIDPs), řada afrických zemí dosahuje naopak relativně nejvyššího počtu DIDPs vzhledem k velikosti populace¹¹⁰ (Stanley 2004: 6).

Na negativní aspekty velkých rozvojových projektů lze přitom nahlížet, tak jako to činí velká část autorů odborné literatury, ze tří hlavních perspektiv (podle Barutciski 2006; de Wet 2006; Muggah 2003; Escobar 2004):

Lidskoprávní - kromě *prima facie* porušování lidských práv, včetně svobodného pohybu a vlastnictví, zde dochází na úrovni státu k porušování principu rovnosti občanů – lidé, kteří jsou rozvojovými projekty vysídleni, nesou

---

¹⁰⁶ Někteří autoři (např. Turton 2006) však v této souvislosti poněkud polemizují s termínem „nucená migrace“, neboť takovéto pojetí migrantům zcela upírá možnosti volby, byť jsou tyto jakkoli limitované (ibid.: 23).

¹⁰⁷ Z důvodu, že se zpravidla jedná o migraci v rámci hranic daného státu, je v této souvislosti častěji používaným termínem „vnitřně vysídlená osoba“, resp. „**vysídlené osoby v důsledku rozvoje**“ (*development-induced displaced persons*). Dále se v literatuře – poněkud zaměnitelně s vysídlením – používá termín „nucené přesídlení“, který implikuje existenci stanoveného nového místa pobytu. Některé z rozvojových projektů přitom konkrétní nové místo pro usazení poskytují, jiné nikoliv (vše je v tomto případě řešeno pouze finanční kompenzací). Druhých zmíněných je přitom většina (Muggah 2003: 6).

¹⁰⁸ Například Robert Muggah upozorňuje na řadu shodných negativních rysů, které mají vysídlení v důsledku rozvoje a vysídlení v důsledku násilného konfliktu (Muggah 2003).

¹⁰⁹ Z toho např. pouze v 90. letech 13,5 milionu.

¹¹⁰ Např. výstavba přehrady Akosombo v Ghaně vedla k vysídlení 80 tisíc lidí, což činilo zhruba celé 1% obyvatel země (Stanley 2004: 6).

náklady nového kolektivního statku (tj. celkový přínos je vyvážen zhoršením situace části obyvatel).

Veřejně-politické - jako svého druhu selhání veřejné politiky, vyplývající z problémů tvorby, implementace a kontroly rozvojového projektu na různých úrovních vládnutí. Tato perspektiva rozvojové projekty zcela neodsuzuje, pouze usiluje o jejich lepší a vůči DIDPs šetrnější řízení.

Kritické - polemizuje se samotným principem ekonomického a sociálního rozvoje, zakotveném v evropocentrickém pojetí modernity. Autoři zastávající toto hledisko upozorňují na státem prováděné násilí (v širším chápání tohoto pojmu), které je s rozvojovými projekty nedílně spjato.

Ačkoliv jsou již řadu let přijímány směrnice¹¹¹, které vedly (zejména u některých rozvojových projektů v Číně) k určitému zlepšení stávající praxe, přesto naprostá většina vysídlených osob končí ve výrazně horší situaci, než kdyby k realizaci rozvojového projektu nedošlo (de Wet 2006). K běžným důsledkům¹¹² tak zpravidla patří chudoba, nezaměstnanost, bezdomovectví či marginalizace vysídlených osob¹¹³ (Cernea 1996 cit. podle Stanley 2004: 13). Vysídlení se rovněž netýká všech skupin obyvatel stejnou měrou. Jak vyplývá z celé řady studií, již tak marginalizované skupiny (včetně původního

---

¹¹¹ První institucí, která navrhla komplexnější a citlivější přístup k přesídlování v rámci rozvojových projektů, byla Světová banka v roce 1980. Asijská, Inter-Americká a později i Africká rozvojová banka tuto praxi posléze následovaly a vytvářely vlastní politiky řešící nedobrovolné přesídlování v rámci financování a podpory rozvojových projektů. Vlády příslušných států tak byly tlačeny k většímu zohlednění vysídlovaných obyvatel (Stanley 2004: 16-18).

¹¹² Vysídlení v důsledku rozvoje v sobě rovněž zahrnuje několik souběžných, vzájemně provázaných procesů, jakými jsou, kromě vynucené změny lokality, náhlé přeskupení sociálních vztahů, změna (obvykle výrazné snížení) přístupu ke zdrojům, zahrnutí pod širší administrativní a politické struktury (obvykle vedoucí ke snížení autonomie) a inkorporace do většího a heterogennějšího osídlení (obvykle vedoucí ke konfliktům o zdroje) (de Wet 2006: 8-9).

¹¹³ Podrobně k výčtu jednotlivých negativních dopadů také viz (Penz, Drydyk, Bose 2011: 54-56).

domorodého obyvatelstva) jsou postiženy rozvojovými projekty disproporčně více¹¹⁴ (Colchester 2000; Downing 2002; Escobar 2003).

Vedlejší (nezamýšlené) důsledky velkých rozvojových projektů z hlediska migrace pak lze ilustrovat i na konceptu tzv. nepřímého vysídlení. Zejména kvůli regulaci vodních toků a výstavbě přehrad došlo na některých místech nejen k zatopení obdělávatelné půdy, nýbrž např. i k postupné erozi a degradaci půdy¹¹⁵ dále po proudu. Environmentální důsledky tohoto typu pak měly za následek migraci dalších skupin lidí, se kterými rozvojové projekty již nepočítaly¹¹⁶ (Stanley 2004; Penz, Drydyk, Bose 2011). Někteří autoři pak dále řadí pod kategorii nepřímého vysídlení i migraci vynucenou širšími environmentálními dopady rozvoje, jakými jsou např. klimatické změny (Penz, Drydyk, Bose 2011: 49).¹¹⁷

Byť byly doposud zmíněny rozvojové projekty realizované pouze státem, do budoucna lze patrně počítat s nárůstem „rozvojových“ projektů, realizovaných soukromými investory (Downing 2002). Zároveň lze předpokládat, že těmito projekty bude zasaženo ještě více lidí, neboť, např. v případě těžby surovin, se naleziště často nacházejí v relativně hustě zalidněných oblastech s nízkou výkupní cenou půdy (ibid.).¹¹⁸

---

¹¹⁴ Například v Indii tvoří Adivasiové (původní obyvatelé pralesní oblasti) pouhých 8% celkové populace. Jejich zastoupení mezi DIDPs je nicméně odhadováno na 40-50% (Colchester 2000).

¹¹⁵ Díky zachycování úrodného sedimentu přehradou.

¹¹⁶ Např. v rámci projektu Asuánské přehrady bylo v Egyptě a Súdánu vysídleno téměř sto tisíc lidí. Kromě toho se však projekt nepřímo dotkl dalších několika tisíc núbijských pastevců, jejichž vysídlení již nebylo v rámci projektu zohledněno a tito nebyli ani později odškodněni (Fahim 1981, cit. podle Stanley 2004).

¹¹⁷ Penz, Drydyk a Bose (2011) upozorňují i na extrémní příklad nezamýšlených důsledků, kdy v Bangladéši vysídlování (resp. přesídlování) v důsledku rozvoje přispělo k občanskému konfliktu v 80. a 90. letech minulého století, v jehož důsledku pak opět došlo k dalšímu vysídlování (tentokrátě však již v důsledku konfliktu) (ibid.: 49).

¹¹⁸ Vysídlení v souvislosti se soukromými projekty se v literatuře často považuje za dobrovolné, neboť lidé svobodně akceptovali určitý finanční obnos výměnou za svůj pozemek (např. de Wet 2006: 144).

Zvyšující se účast soukromého kapitálu zároveň posunuje cíle rozvojových projektů – od zlepšování sociálních a ekonomických podmínek, k prosté tvorbě zisku. I takto dosahovaný hospodářský růst bývá nicméně stále vnímán jako prostředek k rozvoji společnosti, resp. jako jeden z hlavních atributů tohoto rozvoje (de Wet 2006: 144). Regulace privátního sektoru se v době globální ekonomiky přitom nezdá ukazuje jako problematičtější, než tomu bylo v případě státních rozvojových projektů¹¹⁹ (Stanley 2004).

Použité zdroje:

AGBU, O.: Corruption and Human Trafficking: The Nigerian Case. *West Africa Reivew*. 2003. Vol. 4, No. 1, pp. 1-13. ISSN: 1094-2254.

ARONOWITZ, A. (2009): Human Trafficking, Human Misery: The Global Trade in Human Beings. Westport: Praeger Publishers. ISBN: ISBN 978-0-275-99481-5.

BARUTCISKI, M.: International Law and Development-induced Displacement and Resettlement. In: de Wet, C. (Ed.) (2006): Development-induced displacement: Problems, policies, and people. New York: Berghahn Books. ISBN: 1-84545-095-7. Pp. 71-104.

BHAGWATI, J.: Borders Beyond Control. *Foreign Affairs*. January/February 2003. Vol. 82, No. 1, pp. 98-104.

BLAŽEK, T. (2010): Sekuritizace migrace: Od jazyka práv k jazyku bezpečnostních hrozeb. In *Dny práva – 2010 – Days of Law, 4. ročník mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity, The conference proceedings*. ISBN 978-80-210-5305-2.

BOSWELL, Ch., STRAUBHAAR, T. (nedatováno): The Back Door: Temporary Migration and Illegal Employment of Workers. Dostupné na:

---

¹¹⁹ OECD například vytvořila směrnice pro korporace, které v členských státech OECD působí anebo zde mají sídlo a působí v nečlenských státech OECD. Žádný z vytvořených dokumentů nicméně není právně závazný.

<http://www.ilo.org/public/english/bureau/inst/download/boswell.pdf>. Navštíveno 12.4.2009.

BROWN, S.: CIDA under the Gun: Reduced Autonomy and the Securitization of Development in Canada. ISA's 49th ANNUAL CONVENTION. Dostupné na: http://www.allacademic.com/meta/p254339_index.html. Navštíveno 5.6.2011.

BUZAN, B., WÆVER, O., de WILDE, J. (2005): Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu. Brno: Centrum strategických studií. ISBN 80-903333-6-2.

CAMERON, S, NEWMAN, E. (2008): Trafficking in Humans: Social, Cultural and Political Dimensions. Tokyo: United Nations University Press. ISBN 978-92-808-1146-9.

CLARK, M. A.: Human Trafficking Casts Shadow on Globalization. *YaleGlobal Online*. April 23, 2003. Dostupné na: file:///C:/Documents%20and%20Settings/XXX/Plocha/MIGRACE%20A%20R OZVOJ/MaD%20skripta/traff/feature_detail.asp.htm. Navštíveno 2.5.2011.

COAKER, V.: Government's Response to Human Trafficking. Příspěvek přednesený na konferenci Modern Day Slavery of African Children in the UK: Addressing the Demand and Supply Nexus (25 – 26 July 2007). S. 14-19. Dostupné na: <http://www.afruca.org/documents/modern%20day%20slavery%20report.pdf>. Navštíveno 2.8.2011.

COLCHESTER, M. (2000): Dams, Indigenous Peoples and Ethnic Minorities. Thematic Review 1.2 prepared as an input to the World Commission on Dams, Cape Town. Dostupné na: <http://www.adb.org/water/topics/dams/pdf/tr12main.pdf>. Navštíveno 30.6.2011.

DANAİLOVA- TRAINOR, G., LACZKO, F.: Trafficking in Persons and Development: Towards Greater Policy Coherence. *International Migration*. 2010. Vol. 48, No. 4., pp. 38-83.

DE HAAS, H. (2008): Turning the tide? Why 'development instead of migration' policies are bound to fail. International Migration Institute Working papers. Dostupné na: <http://www.heindehaas.com/Publications/de%20Haas%202006%20-%20IMI%20WP2%20-%20Development%20Instead%20of%20Migration.pdf>

DE WET, C. (Ed.) (2006): Development-induced displacement: Problems, policies, and people. New York: Berghahn Books. ISBN: 1-84545-095-7.

DOWNING, T. (2002): Avoiding New Poverty: Mining-Induced Displacement and Resettlement. MMSD Working Paper No. 58. Dostupné na: http://www.google.cz/url?sa=t&source=web&cd=1&ved=0CB0QFjAA&url=http%3A%2F%2Fcommdev.org%2Ffiles%2F1376_file_Avoiding_New_Poverty.pdf&rct=j&q=%22Avoiding%20New%20Poverty%3A%20Mining-Induced%20Displacement%22&ei=OnQQTtTmE8zasgbEuunHDg&usg=AFQjCNFun2_xccRTplydUS7fHtwOYpUw5Q&cad=rja. Navštíveno 30.6.2011.

DRBOHLAV, D. (Ed.) (2008): Nelegální ekonomické aktivity migrantů: Česko v evropském kontextu. Praha: Karolinum. ISBN: 978-80-246-1552-3.

EESCOBAR, A.: Development, Violence and the New Imperial Order. *Development*. 2004. Vol. 47, No. 1, pp. 15-21.

ESCOBAR, A.: Displacement, development, and modernity in the Colombian Pacific. *International Social Science Journal*. 2003. Vol. 55, Issue 175, pp. 157-167.

FRIMAN, H., REICH, R.(2007): Human trafficking, human security, and the Balkans. Pittsburgh PA: University of Pittsburgh Press. ISBN-13 978-0822959748.

GFMD (2008): Round table 2 : Secure, regular Migration can achieve Stronger Development impact. Dostupné na: http://www.google.cz/url?sa=t&source=web&cd=1&ved=0CCIQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.gfmd.org%2Fen%2Fcomponent%2Fsimpledownload%2F%3Ftask%3Ddownload%26fileid%3DZG9jdW1lbnRzL21hbmlsYS9nZm1kX21hbmlsYTA4X2dlbmVyYWxfcmFwcG9ydGV1cnNfcmVwb3J0X29mX3J0M19lbi5wZGY%253D&rct=j&q=secure%2C%20regular%20migration%20can%20achieve%20stronger%20development%20impacts&ei=6JLsTcbuIJDBtAaYirXnCc&usg=AFQjCNH0Gs_5eBjClIz44KAL-4hK1RJFVg&cad=rja. Navštíveno 28.4.2011.

GIBERT, M. V.: The Securitisation of EU's Development Agenda in Africa: Insights from Guinea-Bissau. *Perspectives on European Politics and Society*. December 2009. Vol. 10, No. 4, pp. 621-637.

HOME OFFICE AND THE SCOTTISH EXECUTIVE (2007): UK Action Plan on Tackling Human Trafficking. Dostupné na http://www.ungift.org/doc/knowledgehub/resource-centre/Governments/UK_Action_Plan_to_Combat_Human_Trafficking_en.pdf. Navštíveno 3.8.2011.

HUYSMANS, J.: The European Union and the Securitization of Migration. *Journal of Common Market Studies*. December 2000. Vol. 38, No. 5, pp. 751-77.

CHALK, P. (2000): Non-Military Security and Global Order: The Impact of Extremism, Violence and Chaos on National and International Security. New York: St. Martin's Press. ISBN: 0-312-23167-9.

CHUANG, J.: Beyond a Snapshot: Human Trafficking and the Politics of Labor Migration in a Globalized Economy. *Indiana Journal of Global Legal Studies*. Winter 2006. Vol. 13, Issue 1, pp. 137-163.

ILO (2005): Forced Labour Statistics. Dostupné na: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_decl_fs_20_en.pdf. Navštíveno 23.4.2011.

JONES, L., ENGSTROM, D. W., HILLIARD, T., DIAZ, M.: Globalization and human trafficking. *Journal of Sociology and Social Welfare*. Vol. 34, No. 2, June 2007, pp. 107-122

KICINGER, A. (2004): International migration as a non-traditional security threat and the EU responses to this phenomenon. Central European Forum for Migration Research Working Paper 2/2004. Dostupné na: http://www.cefmr.pan.pl/docs/cefmr_wp_2004-02.pdf. Navštíveno 15.6.2011.

KONEČNÁ, I. (2009): Trafficking in Persons. Prezentace v rámci *IOM Letní školy migračních studií*. 3.9.2009.

KOSER, K. (2005): Irregular migration, state security and human security. Dostupné na: http://iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/policy_and_research/gcim/tp/TP5.pdf. Navštíveno 15.6.2011.

KOVÁCS, G. (2008): Potenciální rizika evropského procesu kontroly zbrojení v kontextu rusko-gruzínského konfliktu. *Obrana a strategie 2/2008*, pp. 31-66.

Dostupné na:

<http://www.defenceandstrategy.eu/filemanager/files/file.php?file=16570>.

LACZKO, F. (2002): Human Trafficking: The Need for Better Data. Dostupné z: <http://www.migrationinformation.org/feature/display.cfm?ID=66>. Navštíveno 23.5.2011.

LINHARTOVÁ, K. (2008): Proces obchodování s lidmi: Kde, jak a proč k těmto zločinům dochází. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2120352>. Navštíveno 23.5.2011.

LUTTERBECK, D.: Policing Migration in the Mediterranean. *Mediterranean Politics*. March 2006. Vol. 11, No. 1, pp. 59-82.

MARCHAND, M. H.: The Violence of Development and the Migration/Insecurities Nexus: labour migration in a North American context. *Third World Quarterly*. 2008. Vol. 29, No. 7, pp. 1375-1388.

MC NEVIN, A. (2007): Irregular migrants, neoliberal geographies and spatial frontiers of „the political“. *Review of International Studies*, Vol. 33, No. 4, pp. 655 – 674

MOLLAND, S.: Human Trafficking and Poverty Reduction. Two Sides of the Same Coin? *Juth Pakai*. 2005. Issue 4, pp. 27-37. ISSN 1813-3622.

MONTEFUSCO, C.: Ukrainian Migration to Italy. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*. Vol. 6, Issue 3, 2008, pp. 344 – 355.

MUGGAH, R.: A Tale of Two Solitudes: Comparing Conflict and Development-induced Internal Displacement and Involuntary Resettlement. *International Migration*. 2003. Vol. 41, No. 5, pp. 5-31.

MINISTERSTVO VNITRA ČR (2008): Definice obchodování s lidmi.

Dostupné na:

http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/mvcr/prevence/lidiobchod/5531.html. Navštíveno 3.5.2011.

MINISTERSTVO VNITRA ČR (2008): Národní strategie boje proti obchodování s lidmi pro období let 2008-2011. Dostupné na:

http://www.ungift.org/doc/knowledgehub/resource-centre/Governments/Czech_Republic_National_Strategy_of_the_Fight_against_Trafficking_cs_2008_2011.pdf. Navštíveno 25.5.2011.

- NEKORJAK, M. (2009): Klientický systém a ukrajinská pracovní migrace do České republiky. *Migraceonline.cz*. Dostupné na: http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/MNekorjak_KlientskySystemAUkrajinskaPracovniMigrace_1.pdf. Navštíveno 3.8.2011
- ODIGIE, D., CHINENYE, P.: Human Trafficking Trends in Nigeria and Strategies for Combating the Crime. *Peace Studies Journal*. Fall 2008. Vol. 1 Issue 1, pp. 63-75.
- OLIVER-SMITH, A.: Displacement, Resistance and the Critique of Development: From the Grass Roots to the Global. In: DE WET, C. (Ed.) (2006): *Development-induced displacement: Problems, policies, and people*. New York: Berghahn Books. ISBN: 1-84545-095-7. Pp. 141-171.
- ORRENIUS, P. M.: Illegal Immigration and Enforcement Along the U.S.-Mexico Border: An Overview. Federal Reserve Bank of Dallas *Economic and Financial Review* (1st quarter 2000), pp. 2-11. Dostupné na: <http://www.libertyparkusafd.org/lp/Hamilton/Insourcing%20Jobs%5CGeneral%5CIllegal%20Immigration%20and%20Enforcement%20Along%20the%20US%20-%20Mexico%20Border.pdf>. Navštíveno 13.4.2011.
- PALING, D.: Development-induced forced migration: a practical example. *Development in Practice*. May 2000. Vol. 10, No. 2, pp. 232-236.
- PENZ, P., DRYDYK, J., BOSE, P. S. (2011): *Displacement by Development: Ethics, Rights and Responsibilities*. New York: Cambridge University Press. ISBN: 978-0-521-19882-0.
- PROHNITCHI, V. (nedatováno): Poverty of the children of the Moldovan migrants. Dostupné na: http://www.expert-grup.org/library_upld/d2.doc. Navštíveno 15.6.2011.
- ROBINSON, W., C. (2004): *Minimizing Development-Induced Displacement*. Migration Policy Institute. Dostupné na: <http://www.migrationinformation.org/feature/display.cfm?ID=194>. Navštíveno 30.6.2011.
- SHELLEY, L. (2010): *Human Trafficking: A Global Perspective*. New York: Cambridge University Press. ISBN-13 978-0-511-78988-5
- STANLEY, J. (2004): *Development-induced displacement and resettlement*. Dostupné na:

<http://law.wustl.edu/Library/cdroms/refugee/data/FMO%20Research%20Guides%5Cdidr.pdf>. Navštíveno 27.6.2011.

STOJANOV, R., NOVOSÁK, J.: Migrace namísto pomoci? Remitence a cirkulace mozků jako nástroje rozvoje. *Mezinárodní vztahy*. Vol. 43 (2008), No. 1. ISSN 0323-1844.

SURTEES, R. (2008): Trafficking of men – a trend less considered: The case of Belarus and Ukraine. IOM Global Database: Thematic Research Series. Geneva: IOM. ISSN 1607-338X.

TURTON, D.: Who is a Forced Migrant? In: DE WET, C. (Ed.) (2006): Development-induced displacement: Problems, policies, and people. New York: Berghahn Books. ISBN: 1-84545-095-7. Pp. 13-37.

UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME (2007): Human Development Report. Dostupné na: http://hdr.undp.org/en/media/HDR_20072008_EN_Complete.pdf. Navštíveno 3.4.2009.

URETA-VAQUERO, I. U. (2008): Migration, security and development in the Euro-Mediterranean area. EuroMeSCo's 2008 Annual Conference. Dostupné na: http://www.euromesco.net/images/ac08_vaquero_migration.pdf. Navštíveno 10.6.2011.

US DEPARTMENT OF LABOR (2005): Comparative Assessment of ILO-IPEC Evaluation Reports Since 1995. Dostupné na: http://cge.aed.org/Projects/Global/upload/Final_USDOL-Report_April-15-2005.pdf. Navštíveno 2.5.2011.

US DEPARTMENT OF STATE (2010): Trafficking in Persons Report. 10th Edition. Dostupné na: <http://www.state.gov/g/tip/rls/tiprpt/2010/>. Navštíveno 23.5.2011.

VÄYRYNEN, R.(2003): Illegal Immigration, Human Trafficking, and Organized Crime. World Institute for Development Economics Research. Working paper No. 2003/72. ISBN: 9291905313.

VINTR, V.: Vyhodnocení získaných kazuistik. In: Černík a kol. (2005): Pilotní výzkum prostředí obchodu s lidmi na území České republiky. Pp. 54-63. Praha: IOM. Dostupné na: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/2003/odbor/obp/iom.pdf>. Navštíveno 3.8.2011.

WATSON, S. (2009): The Securitization of Humanitarian Migration: Digging moats and sinking boats. Taylor & Francis e-Library. ISBN 0-203-87679-2.

Víte již...?

- ✓ *V jaké souvislosti došlo v minulém století k politizaci debaty o migraci v Západní Evropě?*
- ✓ *Jaké jsou argumenty kritiků restriktivní imigrační politiky v Evropě?*
- ✓ *Co si lze představit pod programem alternativních politik k zamezení migrace?*
- ✓ *Vede vyšší míra rozvoje ve zdrojové zemi ke snížení emigrace?*
- ✓ *Jaký je vztah mezi neregulární migrací a traffickingem? Jde o záměnné pojmy? Vysvětlete.*
- ✓ *Nakolik trafficking souvisí s rozvojovou problematikou? Udejte příklady.*
- ✓ *Jaké negativní dopady mohou přinést obyvatelům velké rozvojové projekty z hlediska migrace?*

Klíčová slova: *sekuritizace migrace, neregulární migrace, smuggling, trafficking,*